

Lepilová, Květuše

Deficit vědomí stylu a žánru textu a "multimediální čtenář" v areálu

Новая русистика. 2009, vol. 2, iss. 2, pp. [51]-60

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116110>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Květuše LEPILOVÁ
(Brno)

Deficit vědomí stylu a žánru textu a “multimediální čtenář” v areálu

**Дефицит сознания жанра, стиль и «мультимедийный читатель»
в пространстве**

Источником и целью данной статьи является дискуссия о скрещивании концепции и методологии проблематики. В приглашении на семинар она определена как «развитие текстового базиса специальности, исходное тематико-методологическое ядро которого находится в филологических дисциплинах и в их отношении к дальнейшим гуманитарным и социально-научным концепциям».

Направление к интеграции наук в настоящее время в современности характерно также для специальностей естественно-научных и дает новые импульсы для исследований. Нельзя притом забывать, что специальность направляется к цели также благодаря профилю выпускника специальности (вступительному и заключительному) и его способу осваивания текста как проявлению читательской грамоты (знания языка и стиля, умения читать, способности воспринимать, понимать и переживать эстетические качества художественного текста и т.п.).

Размышление о специальности провоцирует „развитие текстового базиса специальности» с точки зрения студента. В этом размышлении о текстовом базисе знание языка в речи является главным для коммуникации с текстом публистическим, специальным и прежде всего с текстом литературно-художественным.

Автор статьи указывает на проблему художественного чтения в локальной и глобальной сфере. Существует ряд академических дисциплин, где предметом интерпретации является текст. Однако в самых частых случаях центром внимания являются два разных уровня рецепции: лингвистический и семиотический. Современный адресат любого текста сейчас оказывается под влиянием масс медий, мультимедийной сферы, в которой сочетаются текст, образ и звук. На молодежь влияют ТВ клипсы, игры, интернет вообще. Реклама и жизненный стиль ускоряют темп, так что студенты теряют свой смысл для слова, дикции, абстракции, метафору, даже для синонимов в тексте. Итак, и тысячелетняя сказка и современная реклама могут быть равновесие в современной тенденции к «внутреннему невербальному диалогу» со стереотипами текстов многих зарубежных сказок и кратких рассказов в ТВ и на интернете.

Consciousness Deficit of the Genre, Stylewording, and “Multimedial Reader” in the Areal

The author devoted the problems with reading in local and global sphere. There are many academic disciplines which deal with issues of text, but in most cases they focus on two distinct levels of text reception: linguistic and semiotic. The contemporary addressee of any text is increasingly under the influence of the mass media, multimedia and the combination of text, picture and sound. The students are so heavily influenced TV clips, games and www. The advertisement and their ever faster lifestyle that they are losing their sense of the word, of diction, abstraction, metaphor and synonym in texts. At our millenary fairy-tale and advertisement is the counterbalance of contemporary tendency towards "interiour nonverbal dialogue" with stereotypes of foreign fairy-tales and short stories in TV and www.

Základní představy jsou z dětství.

J. Čapek

Východiskem i cílem tohoto příspěvku do diskuse workshopu je prolínání koncepce a metodologie problematiky označené pozvánkou jako “rozvíjení textové báze oboru, jehož výchozí tematicko-metodologické jádro spočívá ve filologických disciplínách a jejich přesazích k dalším humanitním a sociálněvědním koncepcím“. Směřování k integraci věd je v současnosti typické i ve vědách přírodních a přináší nové impulzy k bádání. Nelze přitom zapomínat, že k cíli směřuje obor také díky vstupnímu a výstupnímu profilu absolventa oboru i jeho způsobu osvojování si textu jako projevu čtenářské gramotnosti (znalosti jazyka a stylu, dovednosti číst, schopnosti vnímat, chápat i prožívat literárněestetické kvality textu atp.).

Deficit vědomí stylu a žánru textu

K zamyšlení nad oborem provokuje „rozvíjení jeho textové báze“, a to z hlediska budoucího studenta oboru. V úvaze o textové bázi je znalost jazyka v řeči dominantní pro komunikaci s textem publicistickým, odborným, ale především literárním. Text skrývá autora i svého čtenáře a přitom předurčuje jejich vztah. V krásné literatuře jako slovesném umění nabývají otázky jazyka lingvistické podoby, do popředí vystupují aspekty sémantiky a kulturologie, ale v průsečíku literární komunikace adresáta: implicitní čtenář se totiž jeví jako textu díla vepsaná čtenářská role. Dílo je recepční předloha a má problémy, jak si ho čtenář osvojí, pokud je k osvojení připraven. Není přitom tajemství, že dnešní generace filologů (ročníky počátku 90. let 20.stol) má s textem problémy, které tu dříve nebyly: svět kolem je jiný, pro jazyk a kulturu i virtuální, globální a multimediální.

Je tak třeba klást také otázku, jaká je studentova úroveň ovládnání např. ruštiny jako cizího jazyka a nakolik má cizí jazyk fungovat od počátku studia oboru. Někteří badatelé dokonce chápou jako snazší číst psaný text jako standardní jazyk minulosti než více stylů současného tisku. Jaký se dá předpokládat současný čtenářský potenciál středoškoláka při vstupu na vysokou školu, co všechno je obsahem výstupu absolventa v integrované, moderní výstavbě disciplíny, slučující pojmy *filologie* – *žánry* – *areály*, tj. kde se stýkají a promývají jejich hranice se sociologií a psychologií recipienta a interpreta (perspektivně ovládajícího i translaci)?

1. Student-čtenář nebo multimediální počítačový hráč?

Zatímco z mapy světa mizejí jazyky, mezi mladými funguje tzv. internetová mateřština a tvoří se blogy. Mění se prudce i vnímání slova v mluveném i psaném projevu, pomáhá mu nebo ho nahrazuje obraz a zvuk, na významu získává tzv. neverbální komunikace. Hudba se stává zvukovou kulisou, slovesné umění se vnímá mimoděk u televizní obrazovky a slovo jakoby viselo ve vzduchu: zhmotňuje se často díky obrazu klipu a klišé, které tvoří nejčastěji reklama. Kultura a umění se stávají spotřebním zbožím internetu a to znamená, že jsou snadno dostupné informace o literatuře i bez četby literárního textu.

Číst literární text a zdolávat tak dešifrací jazyka textu překážku, když je na internetu tolik obrazů a zvuků a soutěží a zábavy? Obava o stále pokračující snižování čtenářské gramotnosti iniciuje v Česku i v Evropě řadu akcí. Na internetu a v televizi např. chvályhodná snaha “Česko čte dětem” se při realizaci málo uplatnila. V anketě *Knihy mého srdce* její dramaturgyně jako favority *típovala* „...určitě souboj české klasiky, jakou je Babička a Saturnin, s moderními hity zastoupenými Harry Potterem či Pánem prstenů. Do bojů určitě zasáhne Manka s Cipískem a Krteček...” (ale přitom byla zaměněna recepce textu zprostředkovanou komunikací díky syntetickým uměním!). Výzkumy na školách již mnoho let ukazují, že Babička dávno není favoritem (a pokud bývala již dříve, pak především díky Moskalykově TV inscenaci). Televizní zpravodajství se v boji

se čtenářskou gramotností dokonce uchyluje k výzvám rodičům, aby četli dětem před spaním. Jistěže – první vztah k pohádkovému textu (stylu a žánru) o světě vzniká ze svazku dítě – dospělý a právě v raném dětství. Jenže r. 1964 byl televizor v každé 4. rodině, ale dnes mají děti doma zdroj o světě, který je větším lákadlem: televize, video, internet. A pokud k právě k dětství patří tvořivá společná hra, mezilidské vztahy, lze je nahrazovat mobilem, chatováním na internetu a tvorbou blogů?

Výzkum čtenářství se soustřeďuje na sociologické faktory, zatímco by měl zjišťovat i psychologické faktory čtenářských dovedností a mechanismy řeči, literárněčtenářské schopnosti (paměť, představivost, reprodukční pohotovost) a čtenářský talent. Jestliže však hudebně talentované dítě vedle všeobecného vzdělávání získává ještě speciálně hudební aktivity v zájmové činnosti, literárněčtenářsky nadané dítě tuto kvalitu výchovy zájmu nevyhledává, ani nemá k dispozici. Naposledy je tak tomu v mateřské škole, kde se předčtenářství pěstuje ve vztahu s činnostmi estetickými, např. když na jeden zdroj – pohádku - navazuje její ilustrace, zpěv, tanec, dramatizace. S pohádkami se totiž budí i vztah předškolního dítěte **ke stylu vyprávění a k žánru**. Třífletý Martin O. r. 1992 podle Budulínka vypráví svou pohádku a utíká od TV obrazovky během inscenace tzv. akčního příběhu *Želvy Nindja: „Fujpohádka!“*. Záměr zaznamenat ontogenezi čtenářské představivosti a obrazotvornosti v rozvoji dětské řeči již od etapy tzv. předčtenářství v mateřské škole stál u longitudiálního výzkumu cestou tzv. videodiagnostiky (termín K. L.) nazvané „Vyprávějte si s námi“ (červen 1986 – leden 2004). Ještě r. 1993 desetileté čtenáře zajímaly detaily textu (cinkot, dusot koňských kopyt, půvaby princezny), ale ve vyšších ročnících zájem o detail ztráceli, preferují syžet, sci fi a humor. Čtenář je citlivý na události, které se opakují, uvědomuje si opakování jevů v přírodě i společnosti (barev, zvuků, melodií, tvarů, vůní, gest, mimiky aj.), ale opakují se i myšlenky i slova v řeči. Přitom však akcelerace životního stylu brzdí řečovou schopnost užívat synonyma, např. v attributech krásy princezny. Ještě r. 1993 pod vlivem četby pohádek rostla synonymická řada *princezna: sličná, spanilá, půvabná, krásná, hezká, nádherná*. Dnes stačí respondentům anglické *super*. A jaká jsou vlastně nejužívanější slova? V podmínkách ruské školy je např. uvádí r. 1990 v Moskvě vydaný Slovník pro školy (jde o čtyřicet tisíc slov včetně výrazů literárněvědných a jazykovědných).

Škola sice schematizuje a vyžaduje normu, ale rezignuje na podněcování čtenářství, které nesměřuje ani k tzv. povinné četbě. A doporučovaná četba počítá s inscenacemi a internetovými zdroji: nečte se literatura, ale o literatuře. Škola má málo šancí rozvíjet čtenářství vedle rostoucího zájmu středoškoláků o internet (středoškoláci již dokonce zpochybňují roli učitele: školní výuka je nudnější a zdržuje od zajímavější počítačové činnosti). Jako dobová vlastnost dnes čtenářství opravdu chybí přinejmenším v určitých skupinách společnosti. Problém, který dnes vzbuzuje stále více pozornosti, je tak nárůst **nečtení a snižující se čtenářská**

Deficit vědomí stylu a žánru textu

gramotnost dětí a teenagerů jako projevu zvyšujícího se zájmu o počítačové hry, chatování i o tvorbu vlastních blogů mladé generace. Ve škole střední a vysoké je tak ještě složitější výběr doporučené četby z aspektu jazyka, stylu, žánru.

2. Vzdělanost, paměť, intertextovost, tradice a historický kontext

Otázky kladené knihovníkům znějí nejednou: *Nemám čas, něco na málo stránek. Prosím knihu bez špatného konce. Mám rád Hemingwaye, nevím proč. Něco o přírodě, o lásce, něco krátkého, veselého, detektivku. Sci fi, Pán prstenů, Harry Potter, svět mystiky, akční povídku, básně jsou nanič.* Jistěže, žádné literární dílo není předurčeno určité skupině lidí, zmocňují se ho čtenáři podle schopností, dovedností, vzdělání a zájmů, avšak budoucí filologové cíleně. Kontext lektury vede ke zdůraznění určitých aspektů díla na úkor jiných a antologie literatury minulých epoch nebo jiných kultur obsahují kromě poezie a prózy i původně neliterární výtvary: memoáry, dopisy, eseje aj. Četba literatury se tak do jisté míry vždy odvolává na určitý **kontext historický i při aktuální interpretaci.**

Dílo je znakem systému, kam patří tradice i intertextovost, konvence stylu a žánru. Hranice areálů se dnes mohou prolínat nebo skrývat v migračním prostoru internetové kultury, a to již od nejranějšího dětství uživatelů www. Dříve se tvořily systémově dětské lokální představy o nejbližším domácím světě, a to při čtení/vyprávění lepoprela nebo s lidovou říkankou. Pak pod vlivem TV zrychleně a chaoticky narůstá pojmosloví o globálním světě („*Jste ve středisku nejsenzacnějších atrakcí planety*“: viz TV kanál Jetix, duben 2009). Univerzálnější představy o světě vznikají i při recepci specifického žánru, jakými jsou nejčastěji televizní pohádka a reklama jako klip. Má pak současný obraz světa v představách dětí a mladých své hranice? A co je vytváří?

Literární dílo může podněcovat pro nové vnímání jevů. Dějiny literatury jako výzva literární vědě (1967), studie H. K. Jausse a základní dílo tzv kostnické školy, akcentuje **sféru recepce** jako podstatnou složku literárního procesu, pokouší se spojovat strukturální myšlení s historickým. Smysl díla není dán předem či jednou provždy, nepromlouvá výhradně z něho samého, ale z kolektivního vědomí v dané historické situaci, pravda textu jsou vlastně dějiny výkladu díla. Jauss navazuje na Gadamera: čtenářské „porozumění“ dílu je vždy sféra přesahující autorský smysl textu a je to proces nejen reproduktivní, ale produktivní, vyžaduje **spoluvorbu čtenáře s autorem.** V kapitole Fenomenologie čtení se Jauss zaměřuje na převod textu do vědomí čtenáře, na fakt, kterým se zabýval již R. Ingarden, sledující ovšem dvě fáze poznávání díla - během četby a po přečtení: text nelze pojmut v jediném okamžiku, ale postupným pohybem s přítomností jedné fáze díky čtenářské paměti. Každý okamžik čtení je pak sepětí vzpomínky a očekávání, anticipace. Identifikovat tutéž funkci díla recipovaného ve dvou různých historických kontextech je obtížné, podobně jako srovnávat funkci téhož díla v různých areálech. Živé je ovšem to, co může dílo říci dnes.

Roman Ingarden konstatoval čtenářskou aktivitu jako spojení poznávacích a recepně estetických procesů. Text (dílo) je konkretizováno jako jeden z řady dalších textů. Tak vypadá pozadí čtenářské recepce, nejednou ovlivňované intertextovostí. Tím je dána vnímavost adresáta vůči dalším čteným dílům (dílo v pořadí adresátova čtení jako B teoreticky bude recipováno jako dílo AB, dílo C jako ABC atp. Dá se předpokládat, že recepce psaného textu příběhu se nepochybně liší od recepce příběhu na obrazovce.

V jisté skupině čtenářských typů je fascinace fiktivní postavou a ztotožněním s ní silnější a přispívá k recepci syžetové roviny. Vše nasvědčuje tomu, že střední škola je zřejmě nejdůležitější instituce pro estetickou iniciaci, ale není tomu tak. I tam jsou už rozličně vyspělí čtenáři, závislí v hodnotových soudech na rodinném zázemí. Školský systém chápe model literární výchovy jako médium poznání mimoliterární skutečnosti pro kulturněhistorický komentář, funkční rozbohem se nezaměřuje na **poetiku žánru a stylu**.

Při existenci současné počítačové gramotnosti za **oporu tradiční literární vzdělanosti** je tak považována čas od času se opakující vydávání klasické pohádky (např. Sněhurka a sedm trpaslíků), zatímco hrdinové českých pohádek známých i z Ladových kreseb (vodník, kocour Mikeš, kmotra liška aj.) nebo hrdina Sekorovy pohádky Ferda Mravenec se již udržují v kulturním povědomí dětí sporadicky. Výzkum nesleduje pohádky ani jako moderní seriálové příběhy nebo převedení příběhů čarodějnického učně Harry Pottera do televizní podoby aj., v níž přejde Harry Potter z prostředí cizokrajného světa do vnitřní řeči domácího diváka?

Dětský čtenář vnímá na internetu pohádkový svět okamžitě interkulturně, internetová kultura překračuje genius loci v okamžiku, kdy se stává **kontextem cizí areálové hranice**. (I v překladech pohádkových orientálních syžetů vábily jino-kulturní tradice, střetaly nebo prolínaly se tu jevy národního i univerzálního mýtu a archetypy ústní slovesnosti).

3. Multimediální čtenář, internetový hráč: globální a lokální obraz světa

*„Jste ve středisku nejsenzačnějších atrakcí planety“.
TV kanál Jetix, duben 2009*

Tento TV pořad pro děti v žánru akčních příhod kupí pro ně málo známá slova, pohybuje se ve vzduchoprázdnu. Nás Evropany musejí ovšem zajímat novodobé procesy putování řeči umění na pozadí tisíciletých tradic jazykových prostředků, ovlivňovaných stále více multimediální komunikací a globalizačními tendencemi. Jestliže multimedia spojují všechny typy médií, pak se kultury sbližují nebo dokonce stávají universálními, probíhá mediální asimilace kulturních společenství. Migrace obyvatel a kultur (a s ní přejímání řeči kultury i řeči jazyka, dvoj-jazyčnosti, interference aj.) mívala vždycky místo v životě, ale přitom přesto

Deficit vědomí stylu a žánru textu

vytvářela nezaměnitelnou kulturní identitu regionů, etnik a národů. To se projevovalo nejbizarněji v žánru písní a pohádek. Jakkoliv putovaly (a přitom i mutovaly), vytvářely kulturní paměť člověka, od dětství po celý život. Mohou mít současné české děti od útlého dětství základy **kulturní paměti lokální** (jako čtenáři knih pohádek) nebo již mají představy globální (jako uživatelé multimédií)? Jejich hranice literární vzdělanosti se stále rozšiřují díky poznání, které člověk kupil po tisíciletí a vývoj poznání stále pokračuje dále a orientaci **v obrazu světa** kupí v řadě faktů. Mnoho informací však ještě není poznání, zvláště roste-li s ním chaos ve výběru poznatků na www..

I novodobé kreslené pohádky zahraniční provenience rozvíjejí od útlého dětství **interkulturní kontexty globálního světa**. Ladův český vodník, kmotra liška, kocour Mikeš, Sekorův Ferda Mravenec, patřící kdysi k dětskému obrazu světa českých dětí, se vytrácí i znovu vrací do povědomí lokálního. Nahrazují ho postavíčky „špionek“ a dalších hrdinů globálního světa. Má pak současný obraz světa v představách našich dětí své hranice? Co je vytváří?

3 a. Pohádka - multikulturní mikropříběh syntetických umění

Čtená/poslouchaná pohádka vždy znamenala základní imprinting dětství: dnes jím na televizi, internetu, mobilu. Motivem zážitku není poetika žánru, ani styl (v duchu Senecova výroku, že styl je zrcadlo lidské duše), ale strach z úzkosti, v dospívajícím věku teenagerů přecházející trvaleji ze zájmu o pohádkový mýtus v zájem o kriminální a detektivní příběhy. Vyhledávaný strach z úzkosti budí stálou anticipaci takového žánru, jehož hrdina je však již bojovnější i agresivnější. **Anticipace žánru i stylu** (!) pohádky ve čtenářském vývoji byla prokázána u českých dětí ještě na přelomu stol. 20. – 21. již v předškolním, tj. předčtenářském věku (Lepilová, 2002). K anticipaci katastrofického syžetu současné televizní pohádky (většinou kreslené, z produkce Fox Kids nebo Jetix) tak samozřejmě patří obavy o hrdinu, budoucí silný motiv zážitků z akčních kriminálních a detektivních příběhů.

Tvořivou hru čtenářské obrazotvornosti podporuje **opakování motivů** čtené pohádky. V podstatě kultivované četby literárního textu (nikoliv rychlostního čtení populárního textu www, encyklopedie nebo časopisu) nespočíval totiž jen zájem o příběh a hrdinu, ale i schopnost vnímat **stylovou čistotu žánru a metaforičnost vyjádření**! Ovšem recepce žánru pohádky je již od 70. let pojmána jako součást umění syntetických (Lepilová, 2000). Tak je tomu i v reklamě, která může tvořit jako žánr hranici evropského marketingového areálu.

3 b. Žánr a styl zábavné mikrokomedie – reklamy

Celé týmy psychologů a manažerů pracují na podvědomí diváka, od dětství vnímajícího televizní a internetovou reklamu: s útokem obrazu, zvuku a slova je společným žánrem pro evropské děti, je i modelem života dokonce už pro předškoláka. Akcelerovaný styl doby ovlivňuje marketingem estetické vnímání dětí od nejtělejšího věku. Proces čtení a interpretace uměleckého textu mladým čtenářem

se pak stává v konkurenci multimédií stále složitějším v důsledku mnoha příčin. Je evidentní, že svého druhu jako receptci slovesného textu žánru pohádky lze označit již i poslech pohádky v etapě předčtenářské, v jeslích a v mateřské škole. Už tady se mnohdy rozhoduje o tom, bude-li dítě jednou čtenářem nebo jen divákem. Dětská touha *Vyprávějte si s námi!* je ovšem v moderní podobě přeformována do podoby: *Počítači, vyprávějme si!* Tak dítě získává schopnost vnitřního dialogu s internetem, ale ztrácí podněty ke kultivaci vnější řeči (nejen ve smyslu její intonace, díkce atp.), budované na textu čteném a bez současného žargonu.

Čtenářská receptce umělecké literatury je tak už v podstatě většinou divácká. Novodobým čtenářským deníkem je internet poskytující kopie pro školní referáty. Mladé pokolení současných uživatelů a budoucích nositelů řeči jazyka, umění a kultury získává rané, hlubinné vnímání epochy útlého dětství v řeči slovesnosti zcela rozdílně, navzdory škole zápasící o normativnost. Nečtou se knihy, čte se o knihách, i když přece víme, že základní představy o světě jsou z dětství a že pohádka má tentýž základ jako hra a má být školou fantazie a řeči.

I multimediální žánry ovšem mají své hranice – svůj tzv. kyberprostor. Vědomí lokální identity v globálním světě je však dnes jiné. **Žánr klasické pohádky** uměl dávat čtenáři prostor fantazii, učil poznání světa lidí i sama sebe, uměl předvést modelové situace a mezilidské vztahy. Čím ranějším tzv. imprintingem se klasická pohádka stala, tím hlubší mohla mít vliv na **kulturní paměť svého recipienta**. Genius loci, tradiční v českém prostředí, se z podvědomí dětí vytrácí. Ale nahrazují ho hranice globální? Receptce multikulturního světa, který děti obklopuje, je od útlého dětství ovlivněna natolik multimedializací, že **slovo ztrácí svou váhu**, je zaměňováno či nahrazováno znaky, symboly, obrazy, zvuky. Dabing a spisovná mateřština neplní funkci univerzálního nástroje v celém spektru etnické komunikace, **žargon** přijímá adresát postupně jako normu. Tak starší generace vychovaná od dětství normativně k jazyku i literatuře, počínaje textem klasické pohádky podržuje spisovnost řeči, ale počítačová hra snahu po kultuře řeči a slovesnosti považují za staromilství dospělých.. Liberalizace jazyka a kultury je ovšem obecně známa (Lepilová, 2004).

Při směřování od řeči slovesnosti v uzavřeném prostoru ke globalizované řeči ve světě dochází k míšení stylů a nerozlišování žánrů. **Nové pokolení** studentů naší doby není vychováno v dětství na babiččiných pohádkách, na modelech stabilního literárního žánru, ale prostřednictvím nejednoho rozkolísání žánrů a stylu jako chaosu televizních pohádek, klipů a reklamy vůbec. Neztrácí přitom nejen podněty k rozvoji řečové aktivity, ale **impulzy k obrazotvornému myšlení a receptci žánru a stylu?** Dialog dítěte s počítačem sice může naučit odvaze debatovat a je jedním z mnoha nástrojů společenského styku, může spojit v daném okamžik každého s každým na světě. Ale nenahradí četbu umělecké literatury hledáním jejích hesel v

Deficit vědomí stylu a žánru textu

encyklopediích. S objevem virtuální reality vyvstaly nové otázky po původu tvořivé fantazie a její inspirace.

Zkoumání současného čtenářství se stává složitějším z mnoha příčin. Výzkum „Vyprávějte si s námi!“ (1986–2004) ukázal, že dnešnímu dítěti je sice stále vlastní jedna z nezákladnějších potřeb - spoluprožívání příběhu: generace třiletých dětí od útlého věku bažily a stále baží po vyprávění pohádky a jsou disponovány ke tvořivé recepci. Ale literární povědomí dnes tvoří posttext (přepis, adaptace, verze), vítězí syntetičnost umění.

Citlivé jsou ke změnám v řeči a kultuře jsou především děti, snadno ovládající novou gramotnost a technologie multimediální sféry: nebrání se agresi tzv. internetové mateřštiny a podléhají akceleraci řeči v procesu „mobilmánie“, což přispívá k chaosu jejich vnímání řeči i kultury, literatury a umění. Jenže právě v pohádce typické žánru a stylem jsou momenty, které korespondují s procesuálním formováním myšlení, včetně obrazného. Retardace vyprávění opakováním motivů má vztah k procesům poznávací činnosti dětí díky pevné struktuře textu. Ovšem dětská předčasná touha poznávat pohádkový svět díky televizi a internetu zjevně podporuje deficit vědomí stylu a žánru literatury.

Dnešní dospívající mládeži je společná obdobná recepce řeči a kultury v současném světě, kde se sváří tradiční, lokální hodnoty s univerzálním a globálním. Žádné století ovšem nezměnilo tak tvářnost světa jako přelom dvou tisíciletí. Neměnily se tak na přelomu tisíciletí nejen kvality umění, ale i schopnosti mladých recipientů umění?

Problém vzniká, když je dán cíl činnosti, ale chybějí cesty. Základem řešení problémů je určení principů řešení a modelování problémové situace. Akcelerace životního tempa, globalizace a multimedializace jako jevy se musejí odrážet i v samotné filologii směřující nejen k interdisciplinárnosti oboru, ale i k jeho zkoumání ve větší jednotě filologických bádání na půdorysu žánrových studií areálu. Nový obor založený na integraci disciplín se musí zajímat také o vstupní a výstupní profil studenta, o jazyk a kulturu řeči při respektování jeho vlastností pro zprostředkování nových znalostí, které rozvíjejí studijní schopnosti, dovednosti a návyky.

Použitá literatura:

Lepilová, K.: *Multimedial Reader“ and Videodiagnostics „Have a Talk with us“ (research in the years 1986-1999)*. Unity and Diversity in Literary Development. The Central European Conference on Reading. Bratislava 2000, s. 80–81.

Lepilová, K.: *Dynamika řečové a literární komunikace („Multimediální čtenář“)*. FF OU, Ostrava 2002.

Lepilová, K.: *The acceleration of linguistics communication, non-readership and the multimedia sphere (the addressee – text and picture – translatology)*. Perspectives on Interpreting. Ed. G. Garzone, P. Mead, M. Viezzi. Forli 2002.
Lepilová, K.: *Text, obraz, zvuk („Vyprávějte si s námi!“)*. Ostravská univerzita, Ostrava 2004.